

Борис ПАТОН: «Велика українська енциклопедія сприятиме поступу нашого суспільства»

17 січня 2013

Першого робочого дня нового 2013 року глава держави підписав Указ «Про Велику українську енциклопедію». У документі зокрема зазначено: «З метою збереження, систематизації і поширення наукових знань про розвиток людської цивілізації та внесок України у світову історію і культуру постановляю підтримати пропозицію Національної академії наук України щодо підготовки та видання протягом 2013—2020 років Великої української енциклопедії». Тож по коментар редакція звернулася до президента НАН України академіка Бориса ПАТОНА.

— Борисе Євгеновичу, чому створення Великої української енциклопедії на часі?

— Почнемо з того, що фактично кожна європейська нація має власну сучасну універсальну енциклопедію, де в узагальненому і систематизованому вигляді подано знання про країну і світ. Тим часом у нас таке видання датується ще радянськими часами, коли під керівництвом академіка Миколи Бажана та за активної участі академії наук було створено загальновідому Українську Радянську Енциклопедію. До слова: попри певні ідеологічні та цензурні обмеження того часу, високий фаховий рівень УРЕ безсумнівний.

Зрозуміло, за останнє півстоліття багато матеріалів цієї енциклопедії застаріли. Адже саме цей час був позначений величезними змінами в геополітиці, економіці, культурі, науці, побуті. З'явилися нові реалії, поняття, імена. І це стосується як нашого суспільства, так і всього світу.

— Національна академія наук виступила ініціатором створення Великої української енциклопедії, вже маючи певні напрацювання в цій царині?

— Так, академія наук має значний досвід та висококваліфікованих фахівців, щоб узяти найактивнішу участь у реалізації цього проекту. Зазначу також, що за роки незалежності в Україні багато зроблено в енциклопедичній галузі. Чималі зусилля спрямовувалися на об'єктивне наукове дослідження раніше замовчуваних тем, відтворення повної картини нашої історії, науки, культури, ознайомлення зі світовим досвідом у всіх сферах життя. Наголошу, що більшість видань енциклопедичного характеру створено в наукових установах НАН України. Скажімо, з 2001 року ми успішно творимо багатотомну «Енциклопедію сучасної України», 12 томів якої вже видано. Також учені академії підготували і видали енциклопедичні видання: «Національний атлас України», одностомні енциклопедії «Українська мова», «Політична енциклопедія», двотомний енциклопедичний словник «Фізика твердого тіла», енциклопедичне видання «Неорганічне матеріалознавство» в двох томах, тритомну «Економічну енциклопедію», шеститомну «Юридичну енциклопедію» та інші. Завершується видання «Енциклопедії історії України» в 10 томах. Триває робота з підготовки інших галузевих енциклопедій та словників. Однак попри згадані вагомні здобутки, в Україні досі не було розгорнуто роботу зі створення фундаментальної універсальної енциклопедії.

Зрозуміло, що проект має реалізовуватися спільними зусиллями НАН України, галузевих академій наук, провідних навчальних закладів країни. Слід також залучити закордонних фахівців, що мають значний досвід роботи над універсальними енциклопедіями у своїх країнах. Не обійтися й без серйозної державної підтримки. У цьому зв'язку підкреслю вагоме значення Указу Президента України від 2 січня 2013 року «Про Велику українську енциклопедію».

Ухвалено рішення, що базовими установами НАН України з реалізації цього видавничого проекту будуть Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса та Інститут енциклопедичних досліджень. Нині налагоджується тісна співпраця з Державним комітетом телебачення і радіомовлення, який разом з видавництвом «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана готовий організаційно та фінансово підтримати новий проект. До речі, саме це видавництво випустило «Українську Радянську Енциклопедію».

— Які особливості матиме нове видання щодо змістового наповнення?

— Зазвичай подібні енциклопедії містять 30—40 % інформації національного характеру, а інші 60—70 % — загальнолюдського. Велика українська енциклопедія покликана надати читачеві повну, достовірну і сучасну інформацію про світ у систематизованій формі, водночас у доступному для розуміння викладі.

Серед інших вітчизняних енциклопедій, звісно, її виокремлюють певні особливості. Одна з них — її універсальний характер. Наприклад, Енциклопедія сучасної України дає максимум інформації про життя і здобутки українського народу в ХХ і на початку ХХІ сторіччя, розкриває величезний зміст його діянь у новітню добу історії. Натомість мета Великої української енциклопедії інша, значно ширша: представити сучасне наукове осмислення картини світу, історії людської цивілізації, внеску в неї України. Така енциклопедія міститиме статті про земну цивілізацію від початку її зародження до сьогодення на всіх рівнях: географічному, історичному, політичному, культурному, релігійному тощо. Поза сумнівом, це видання міститиме низку персоналій: представники різних галузей, різних країн, різних епох, діяльність яких мала визначальне значення в історії людства. У ньому будуть описані суспільні інституції та господарські структури, що вплинули на долю світу і народів, та відображено рух політичних і культурних ідей.

Енциклопедію творитимуть переважно українські вчені, даючи самостійний інтелектуальний продукт. І в цьому теж полягає особливість нової енциклопедії — інтерпретація картини світу крізь призму бачення українських науковців. Зокрема, в бібліографії до статей Великої української енциклопедії передбачається представити внесок українських учених у розробку відповідних тем — це те, чого не вміщували енциклопедії радянського часу і недостатньо подають нинішні галузеві енциклопедії.

Велика українська енциклопедія повинна втілити ідею повернення України в сім'ю європейських народів, не ігноруючи впливів східних культур. Водночас вона має засвідчити увагу до всього самотнього й унікального в українській історії та культурі. Під час створення такої енциклопедії мають бути використані, безумовно, критично й матеріали, нагромаджені в радянську добу. Важливою ознакою енциклопедії буде її довідковий характер. Статті, присвячені спеціальним питанням природничих і технічних наук, медицини, інженерії, слід викладати так, щоб їх зрозуміли і нефакхівці.

— Які заходи щодо реалізації проекту заплановано на нинішній рік?

— Очевидно, що цей рік буде повністю присвячений організаційним питанням підготовки енциклопедії, зокрема її перших трьох томів. Указом Президента України академії запропоновано сформувати головну редакційну колегію Енциклопедії для наукового і методичного керівництва процесом її підготовки та видання. Спільно з Кабінетом Міністрів буде розроблено докладний план заходів. Гадаю, цього року доцільно видати словник (реєстр) енциклопедії, визначити авторський колектив, загальний обсяг видання, здійснити розподіл за галузями тощо. Важливо від початку роботи передбачити обов'язковість видання енциклопедії в електронній формі.

— Насамкінець, Борисе Євгеновичу, яке, на ваш погляд, значення цього видання для українського суспільства?

— За задумом, Велика українська енциклопедія покликана задовольнити наявний суспільний попит на компетентну і надійну інформацію з усіх галузей сучасних знань. Вона стане джерелом ідей для розвитку природничих, технічних і суспільних наук, сприятиме освітньому і культурному поступу українського суспільства. Енциклопедія допоможе користувачам осмислити стан суспільства й основні тенденції його розвитку, мати цілісне уявлення про світ.

Видання стане важливим джерелом даних для прийняття державних рішень законодавчими та виконавчими структурами різних рівнів, міститиме достовірну інформацію для проектування та виконання різноманітних програм економічного, соціального, культурного, екологічного напрямів.

Упевнений, що в Україні буде створено енциклопедію, якою пишатимуться наші громадяни і про яку з гордістю можна буде згадувати в усіх країнах, де живуть наші співвітчизники.

Наталя ЛІЩИНСЬКА

Джерело: [газета «Урядовий кур'єр» \(№10 від 17.01.13\)](#)

Матеріали опублікували: Прес-служба Президії НАН України